

РЕЦЕНЗИЯ

на проф. д-р Тодор Бояджиев за научноизследователската и учебно-преподавателската дейност на доц. Савелина Банова Банова, кандидатка в конкурса за заемане на академичната длъжност „професор“ в Департамента за езиково обучение на СУ

В конкурса за заемане на академичната длъжност „професор“ в професионално направление 2.1. Филология (Български език – морфология и синтаксис), обявен в ДВ бр. 100 от 15.12.2017 г. документи е подала една единствена кандидатка – доц. д-р Савелина Банова Банова. Тя е дългогодишна заслужила и авторитетна изследователка и преподавателка с голям практически опит и отлични резултати в учебната работа и с многобройни приноси в българското езикознание. Департаментът за езиково обучение е естествената среда, в която е продължение на 36 години се развива кариерата ѝ на преподавател и учен. Има значителни заслуги за утвърждаването и развитието на българския език в ДЕО и издигане качеството на обучението в него. Автор е на две ценни монографии за императива в българския език и за граматическата категория род, в които изнася нови факти за изясняване цялостната типология на българския език.

Доц. Банова активно участва в организацията на обучението в Департамента – в изготвянето и актуализирането на учебните планове и програми и в изпитни и конкурсни комисии. Тя е член на Европейската лингвистична асоциация и на Българо-унгарската редакционна колегия за съвместни издания. Участва като ръководител на Научната лаборатория по приложна лингвистика. Член е на департаментния съвет и на Програмната му комисия. Избрана е за ръководител на Катедрата по български език и специализирано обучение, където е проявявала качества на опитен организатор и ръководител. Има две специализации – в Сегедския университет в Унгария и в Лайденския университет в Холандия.

Много активна и разнообразна е и учебната дейност на кандидатката. Чела е лекции и е водила упражнения по съвременен български език, по езикознание и психолингвистика на студенти от различни факултети на СУ. Била е лектор по български език и литература в

Сегед. Участвала е в дискусии, кръгли маси и конференции за различни проблеми на българистиката и обучението на малцинствените групи в България и чужбина и за лингвистичните особености на ранното езиково обучение. Била е научен ръководител на един докторант.

За участие в конкурса кандидатката е представила за рецензиране и оценка изследвания и публикации, написани след първата ѝ хабилитация през 2008 г. Сред тях са 1 монография, 24 статии, от които 8 публикувани в чужбина, 5 доклада на конференции. За научните ѝ трудове за отбелязани 45 цитирания от български и чуждестранни специалисти. Ако се степенуват областите, в които доц. Банова разгръща изследователската си дейност, ще се уверим, че основно и централно място в нея заемат изследванията ѝ по темата на конкурса – морфология и синтаксис на българския език. Към тези две области на българското езиковедие тя проявява последователност, изследователска привързаност и целеустременост, изцяло се посвещава на техните проблеми, като с нови анализи и осмислена методология в много статии допълва, теоретично разширява наблюденията си и се заема да предложи методи как най-добре те могат да се усвоят от студентите. Бих посочил и като доказателство в това отношение най-напред конкретните ѝ приноси за описанието на глаголното формообразуване и видообразуване. В тях се разглеждат развойните тенденции на промените на глаголи от първо към второ спрежение като аналогично изравняване по фонологични причини и като стремеж на свръхстарателност. Описват се случаите на колебание по род на еловото причастие в състава на предиката, предизвикани от семантични и формални фактори, процесите на имперфектизация на глаголното словообразуване, отстраняването на хетерогенността на глаголната основа като начин за образуване на видовете двойки и др. Към синтактичните проблеми се отнасят статиите ѝ, посветени на приглаголните клитики и усвояването на въпросителните изречения. С по-малки приноси доц. Банова насочва изследователските си интереси и към други проблеми, които показват широките ѝ интереси и обширните ѝ познания и очертават профила ѝ на всестранно подготвен и ерудиран лингвист. Като доказателство за това ще посоча статиите ѝ, свързани с типологичните сходства и различия между българския и унгарския език, повишената степен на вариативността на междинните езици и усвояването на българския език от студенти, говорещи английски и унгарски език. Ще отбележа, че тези статии трайно и успешно се съчетават с преподавателската ѝ работа със студентите.

Безспорно най-голямо внимание сред представените трудове за конкурса заслужава монографията *Езиково усвояване: вариации в параметрите при морфосинтактични реализации в междинния български език*. Тя трябва да се разглежда не само като научно съчинение, но и като хабилитационен труд, резултат от дългогодишни проучвания на опитен и утвърден специалист, написана за обявената процедура за професор. Затова за цялостната му оценка смятам, че е важно да се изтъкне не само актуалната тема за обучението в

Департамента, но и методологията за описание и анализ на научния обект и резултатите от тях. Като не се вземат под внимание всички аспекти на съдържанието на монографията, ще изтъкна само основните и оригинални приносни моменти в нея, които ми дават основание за най-висока оценка на изследването като хабилитационен труд.

Монографията е с обем 250 страници. Поставените ясно цели и задачи за решаване са определили добре обмислената ѝ структура. Тя е така замислена, че в петте ѝ части да се открият както теоретичните и методологичните проблеми, така и решаването на конкретната задача – усвояването на притежателните местоимения в българския език като чужд.

В първата глава на монографията *Усвояване на чужд език* за пръв път в литературата за чуждоезиковото обучение има подробна и системна интерпретация на междинния език, на психолингвистичните и социопрагматичните му особености. Авторката определя и подходите, използвани при описанието му, теоретичните рамки и универсалните свойства, които съпътстват усвояването и речевата реализация на всеки чужд език. Конкретният езиков материал в следващите глави се анализира през призмата на основните теоретични постановки, свързани с усвояването на българския език като чужд, принципите на теорията за анализ на грешките и трансформационните модели за заместване, разместване, изпускане и добавяне на формите. Прави се строго и последователно разграничаване на системни и случайни грешки, отразяващи степените на владене на езика. Анализът се извършва чрез специално изработени методи за събиране и класификация на грешките, които се допускат при усвояване на употребата на клитиките и пълните форми в номиналната и приглаголните клитики във вербалната фраза. Параметрите на притежателните местоимения в междинния български език и прогнозите за словоредните им варианти в именната група и в сложното изречение се разглеждат подробно и съпоставително по единен модел, който ѝ дава възможност да обобщи, че опростяването се извършва чрез използването на изоморфни съответствия, на свръхгенерализация на езиковия материал и изпускане в комуникацията поради принижено внимание към нормативните модели.

В заключение ще подчертая, че хабилитационният труд на доц. Савелина Банова е оригинално изследване, което разглежда системно и пълно проявите на междинния български език. Трудът е написан увлекателно, с ясен теоретичен поглед, убедителни анализи, сериозни научни изводи и обобщения с практическа значимост. Към това ще добавя и много добрата ерудиция и библиографска осведоменост, точния стил и език и убедителни формулировки. Монографията дава полезна информация за всички, които работят в областта на контрастивната лингвистика и се интересуват от усвояването на чужд език.

След всичко казано до тук, смятам, че членовете на научното жури са убедени в значимостта на научната и преподавателска дейност на доц. Савелина Банова и затова горещо

препоръчвам тя да бъде избрана за професор в Департамента за езиково обучение на Софийския университет.

Рецензент:

(проф. д-р Тодор Бояджиев)